हयांस्तत्र विनिक्षिप्य सूतो रथवरञ्च तं । इन्द्रसेनाञ्च तां कन्यामिन्द्रसेनञ्च बालकं
आमन्त्र्य भीमं राजानमार्त्तः शोचन्नलं नृपं । अटमानस्ततोऽयोध्यां जगाम नगरीन्तदा । २२९५
ऋतुपर्णं स राजानमुपतस्थे सुदुःखितः । भृतिञ्चोपययौ तस्य सारथ्येन महीपतेः ।
इति श्रीमहाभारते आरण्यपर्व्वणि नलोपाख्यानपर्व्वणि नलद्यूते षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥
॥ बृहदश्व उवाच ॥ ततस्तु याते वार्ष्णेये पुण्यश्लोकस्य दीव्यतः । पुष्करेण हृतं राज्यं यच्चान्यद्वसु किञ्चन ।
हृतराज्यं नलं राजन् प्रहसन् पुष्करोऽब्रवीत् । द्यूतं प्रवर्त्ततां भूयः प्रतिपाणोऽस्ति कस्तव ।
शिष्टा ते दमयन्त्येका सर्व्वमन्यज्जितं मया । दमयन्त्याः पणः साधु वर्त्ततां यदि मन्यसे ।
पुष्करेणैवमुक्तस्य पुण्यश्लोकस्य मन्युना । व्यदीर्य्यतेव हृदयं नचैनं किञ्चिदब्रवीत् । २२००
ततः पुष्करमालोक्य नलः परममन्युमान् । उत्सृज्य सर्व्वगात्रेभ्यो भूषणानि महायशाः ।
एकवासा ह्यसंवीतः सुहृच्छोकविवर्द्धनः । निश्चक्राम ततो राजा त्यक्त्वा सुविपुलां श्रियं ।
दमयन्त्येकवस्त्राऽथ गच्छन्तं पृष्ठतोऽन्वगात् । स तया वाह्यतः सार्द्धं त्रिरात्रं नैषधोऽवसत् ।
पुष्करस्तु महाराज घोषयामास वै पुरे । नले यः सम्यगातिष्ठेत् स गच्छेद्वध्यतां मम ।
पुष्करस्य तु वाक्येन तस्य विद्वेषणेन च । पौरा न तस्य सत्कारं कृतवन्तो युधिष्ठिर । २२०५
स तथा नगराभ्यासे सत्कारार्हो न सत्कृतः । त्रिरात्रमुषितो राजा जलमात्रेण वर्त्तयन् ।
पीड्यमानः क्षुधा तत्र फलमूलानि कर्षयन् । प्रातिष्ठत ततो राजा दमयन्ती तमन्वगात् ।
क्षुधया पीड्यमानस्तु नलो बहुतिथेऽहनि । अपश्यत् शकुनान् कांश्चिद्धिरण्यसदृशच्छदान् ।
स चिन्तयामास तदा निषधाधिपतिर्बली । अस्ति भक्ष्यो ममाद्यायं वसु चेदं भविष्यति ।
ततस्तान् परिधानेन वाससा स समावृणोत् । तस्य तद्वस्त्रमादाय सर्व्वे जग्मुर्व्विहायसा । २२१०
उत्पतन्तः खगा वाक्यमेतदाहुस्ततो नलं । दृष्ट्वा दिग्वाससं भूमौ स्थितं दीनमधोमुखं ।
वयमक्षाः सुदुर्ब्बुद्धे तव वासो जिहीर्षवः । आगता नहि नः प्रीतिः सवाससि गते त्वयि ।
तान् समीपगतानक्षानात्मानञ्च विवाससं । पुण्यश्लोकस्तदा राजन् दमयन्तीमथाब्रवीत् ।
येषां प्रकोपादैश्वर्य्यात् प्रच्युतोऽहमनिन्दिते । प्राणयात्रान्न विन्देयं दुःखितः क्षुधयाऽन्वितः ।
येषां कृते न सत्कारमकुर्व्वन्मयि नैषधाः । इमे ते शकुना भूत्वा वासो भीरु हरन्ति मे । २२१५
वैषम्यं परमं प्राप्तो दुःखितो गतचेतनः । भर्त्ता तेऽहं निबोधेदं वचनं हितमात्मनः ।
एते गच्छन्ति बहवः पन्थानो दक्षिणापथं । अवन्तीमृक्षवन्तञ्च समतिक्रम्य पर्व्वतं ।
एष विन्ध्यो महाशैलः पयोष्णी च समुद्रगा । आश्रमाश्च महर्षीणां बहुमूलफलान्विताः ।
एष पन्था विदर्भाणामसौ गच्छति कोशलां । अतः परञ्च देशोऽयं दक्षिणे दक्षिणापथः ।
एतद्वाक्यं नलो राजा दमयन्तीं समाहितः । उवाचासकृदार्त्तोहि भैमीमुद्दिश्य भारत । २२२०
ततः सा वाष्पकलया वाचा दुःखेन कर्षिता । उवाच दमयन्ती तं नैषधं करुणं वचः ।
उद्वेजते मे हृदयं सीदन्त्यङ्गानि सर्व्वशः । तव पार्थिव सङ्कल्पं चिन्तयन्त्याः पुनःपुनः ।